Krushel'nyts'kyi, Antin
Hramatyka


UNIVERSITY OF TORONTO
VELUT ARBOR ÆVO

АНТІН КРУШЕЛЬНИЦЬКИЙ

ГРАМАТКА

БУКВАР

і

ПЕРША ЧИТАНКА



Антін Крушельницький

Граматка (буквар) і Перша читанка

для

першого року науки.



Київ - Відень - Львів.
Українське Акційне Видавниче Товариство
„Земля“.



Малюнки:

Юрка Вовка, Олени Кульчицької, Франца Пляхи
і Юрка Русова.

Printed in Austria.

Граматка (Буквар)



a, a, a, a, a, a,

a, a, a,



O, O, O.   O O, O.

O, O, O,



C, C, C.   C C, C.

C, C, C,



о с а

оса

и и

о с и

оси



оси,



оси, оса, осо.

оса, оси, осо!



л, л, л и с, лис,

соли сало, сила.

сила,
лиси,
сало,

с, С.	л, Л.



Солили сало.

Лиси.



[illegible]

[illegible]

[illegible]

сом, **СОМ.**



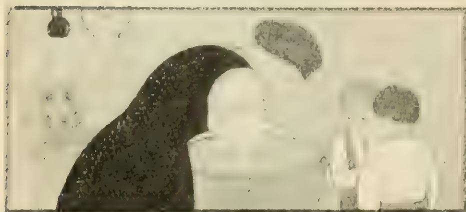
о, О.	м, М.

Ми мали мало соломи.



ı і, і, и, с, а.
малі сіли сами,
ми мали ліс.

ліси, ліс, оса, оси, осі.



і, І.	а, А.

Ми мололи. А мама місила.
Ліси. Оси. І ми мали ліси.



Село. **е, Е.**

Е, мале село. Ми мали осла.



Н н сани,

сіни, сини, малина.

л, Л, а, А, м, М.

Ліси і села. Мама несе сина

на сани. А ми несемо сіно.



н, Н. Сіно. Сосни.

„Неси сіно на сани!“
„Нема сили.“ — „Нема?“
„Ні! Неси, Олено, сама!“
Олена несла сіно на сани.
Ми несемо сосни.

н, Н, і, І, н, Н.



Ш

миша

Миші і наше мило.

Наша мама шила. Миші

шили. І ми шили.

ш, Ш, е, Е.

Наше лоша

мале. Іаааа!





у, у, у. у. у.

і, и, е, с, а, у, у.

Улас і Олена у лісі.

Несу сосну. Шили шилом.

у, У. Мама умила Олену.

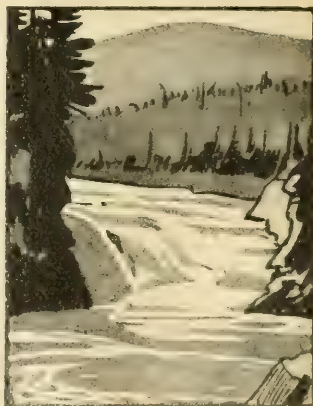
У нашому лісі — соснина.



ш у м

ш, Ш.

ш-ш-ш
шум.



Шуміли сосни у лісі.

Ми мішали і солили.

Улас меле у млині.



г, Г. гей, гей. й, Й.

Гомони, але не голосно! Лине гомін лісами. Гай малий.

г, Г. **ГЕЙ!** **й, Й.**

Гей-га! Гой-га! Мій голос.

Шануймо нашу маму!



р р р рій, р, Р.

Рій на груші. Ралом орали.

Орина гнала гуси. Ей, Романе!



р, Р. **РОГИ**

Олені мали роги.
Лоша ішло на росу.
Марина солила сир.



ж, Ж. Ні ж, межа.

На його межі росла рожа.

Лоша іржало. Жалила оса жалом.

ж, Ж.

Жила. жало.
Жорна.

Мій ніж малий. Ми жали.
Орина смажила сало.



З, з, зіма, з, З, з.

Замело снігом. Мороз. Зорі зазоріли. Лоза росла у лузі.

з, З. **ЗІМА**

Зіма. На землі сніг. Озеро замерзло. Ми мали малі сани. Ми сіли на сани. З гори униз! Ой! Ми зламали наші сани!



Д, д, д м. м, дим, О,

Іди до городу. Гарна погода.

Данило. огонь.

д. Д. Д,

Денис. нь, нь.

Зима. Мороз. Данило і Денис ішли з лісу додому. На дорозі огонь! Дим іде угору.

д, Д. Дорога мамо!

сь	Ось йому на! Сьома година.
ль	Сіль солона. Льон.
нь	Гарний день. Іду до нього.
дь	Лагодь сани!
зь	Не лізь, не зломиш ноги!



Данило іде додому. Роман іде разом із ним. Мороз. Гарна година. Дим іде угору.



б Б, баран. б. Б.

барани на лані, голуби.

У мене білі зуби.

Берези і дуби росли у лісі.

У Бориса зуби білі-білі!



б, Б.	Голуб.

Голуби сиділи на землі і збірали зерно. Гарно жилось у нас голубам. Але малий Данило і Олена бігали за голубами. Бідні наші голуби!

Бережи зуби!



У Бориса боліли зуби.



в, в, віл. в, В.

Возили сіно волами. Іван і Варвара сиділи на возі на сіні. Воли у нас сиві з дебелими рогами. Гей, вйо, сиві, вйо!



в, В. ВОЛИ

Іван і Василь орали ниву волами.

Гей, воли! Соб, сиві!

Олена несе Іванові і Василеві обід.

Іване! Заверни до мене!

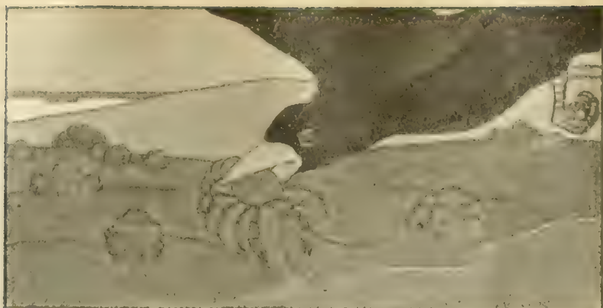
Га? Зараз. Олено! Води нема?

Василина несе воду.



к, К. І ї к, козак.

Козаки наше військо. Вони
боронили нас од ворогів.
Козаки дуже веселий народ.
Кузьмо! Коли йдеш у козаки?
Кобзарі славили козаків.



к Рак і ворона. К

Ворона зловила рака. Несе його над озером. Рак і каже: Гарна вороно! Ворона каже до нього: Угу! Рак знову: Коли-б у ворони голос! Вона була-б гарніша.



Ворона крикнула на ввесь голос: Кра-кра-кра! А рак уже у воді. Він каже: Дурна, дурна, вороно!



т У нашій родині. Т

Тато і мати, дід і баба наші рідні. Тато тешуть вісь. Баба варить кашу. Мати місить тісто у діжі. Діти сіли коло столу. Тітка сріа у місті.



т, Т.

Котик.

А, а, а — Котика нема.
Е, е, е — Де наш котик, де?
У, у, у — Ззів мишку малу.
І, і, і — Лежить на вікні.
О, о, о — Не беріть його!
И, и, и — Котику, засни!



п. Гоп-гоп! П.

Петро, Пилип і Степан пішли у ліс. Вони збирали в лісі малину. Малий Степан одстав од братів. Став гукати: Гоп-гоп! І тут і там загукали: Гоп-гоп!

п,  П.

Котик і півник.

Котик і півник побратались. Котик іде по дрова. Каже півникові:
Сиди, півнику, сиди вдома. Піду по дрова. Коли прийде лиса, не озивайсь!
Котик пішов у ліс.



Прибігла лиса і каже:
Півнику, братіку, а йди до мене.

А півник заспівав:

То-ток, то-ток, не велів коток!
Лиса вибила вікно і забрала півника.



Півник крикнув:
Котику, мій братіку. Несе мене лиса до лісу.

Котик прибіг. Одібрав півника і пішов з ним додому.



х, Х. Міх, мішок.

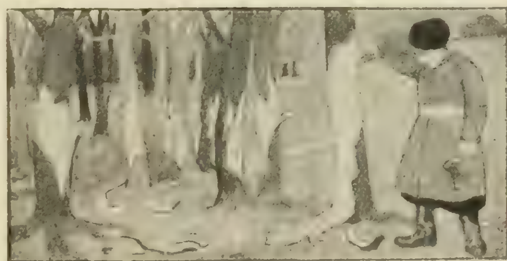
Настала осінь. Трохим, Олекса і Хима зібрали картопельку у мішки. Тарас і Хома ходили до лісу. Вони принесли хмиз. Хома скинув хмиз коло мішків.



Тато носили мішки на віз.

Трохим возив мішки до хати.

Ех!



Ех!

Хома Патика пішов до лісу драти лика. Лубка не обідрав і липку попсував... Ей, Хомо!



х, Хто орав? Х.

Господар орав ниву. На биках паслась муха. Вертали до хати. Муха сіла бикові на ріг. Надлетіла оса.



Оса спитала: Де ти була, мухо? Муха хотіла похвалитись. Каже: Хіба-ж так! Увесь день орала.

Оса посміхнулась і каже: Ех, не хвались! Сміх таке казати! Хто з вас орав, а хто тільки хвалитись хотів би!



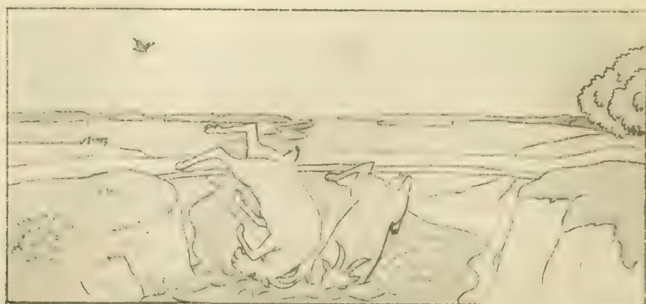
ц, . Ціп. Ц, .

Тато молотили на току
ціпом. Вимолотили цілу копу
пшениці. Під віконцем сидів
Грицько. Він сидів на сонці.
Грицько слідкував цікаво за
татовим ціпом. Цуп! Цап!



Ц, Цапи. Ц.

Два цапи зустрілись на кладці. Вони не хотіли зійти один одному з дороги. Ні цей поступивсь тому, ні той цьому. От цапи!



Вони ударили один на одного рогами. На вузькій кладці не місце цапам до бійки. Обидва опинились у потоці. Скупались цапи у водиці.



я. Яблуко. Я.

Як зацвіли в-садку яблуні!

Я зривав в-осени яблука.

я, Моя світлиця. Я.

Ясна світлиця. Дубові лави, з ясеня скриня. Одіж сховала там господиня. Вимиті вікна, писана стеля, біла постеля. Біля дверей мисник із тарілками. Квітки роскішні за образами.



ч. **Ніч.** Ч.

Настала чорна ніч. Через годинку виплив на небо місяць. Розігнав чорну темряву. Ясно, як ўдень. На небі сяли зорі. Були це

наче вівці. Місяць між ними
неначе вівчар. Як гарно!



У клечання тато привезуть
з лісу берізки. Наша хата
буде неначе в зеленому віночку.



ч, Курочка. Ч.

Не знав бідний чоловік, з чого йому жити. Мусів собі курочку купити.

А курочка по сінечках: куд-кудах! куд-кудах!



Качечка.

Не знав добрий чоловік, з чого йому жити. Мусів собі качечку купити.

А качечка: ках-ках-ках! А курочка по сінечках: куд-кудах! куд-кудах!



Овечка.

Не знав добрий чоловік,
з чого йому жити. Мусів собі
овечку купити.

А овечка: ме-ме-ме! А качечка: ках-ках-ках! А курочка по сінечках: куд-кудах! куд-кудах!



Гусочка, котичок, собачка.

Не знав бідний чоловік, та із чого жити. Мусів собі гусочку та котика і собачку купити.



А-я-й!

А котичок: няв-няв-няв.
А собачка: гав-гав. Овечка:
ме-ме-ме! А гусочка: ге-ге-ге!
А качечка: ках-ках! А курочка
по сінечках: куд-кудах!



Ґ, Ґ.

Ґе-ґе-ґе!

Хлопчик і гусак.

Біля річки оболоння зелене. Ходи, ходи, гусаченьку, до мене. Ґе-ґе-ґе-ґе! Мій хлопчику, не можу. Чи не бачиш? Я дітей тут стережу.

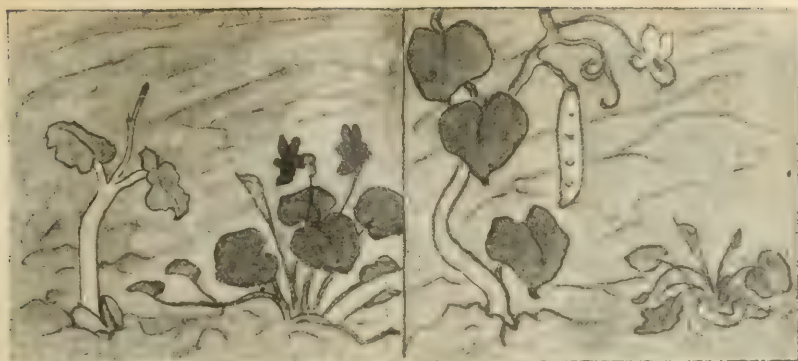
Волошки.

Гей, у долині
Сонцем пригріті,
Сяйвом повиті,
Квітнуть у житі
Волошки сині.



ф. **Фасоля.** Ф.

Федір пішов на баштан. На баштані цвіла фасоля. Федір шукав кавунця. Старий фурман кричить: Федоре! Не топчи огудиння! Не виривай фасолі!



ф, Фасоля і фіялка. Ф.

Настала весна. Вилізла з землі фасоля. Стала роздивлятися.
Побачила на межі фіялку. Спитала:
Фі? А ти хто? Я тільки з-під землі, а ти вже цвітеш?
Фіялка каже:
Я фіялка, весняна квітка.
Фасоля здивувалася:
Така мала і вже зацвіла? А де-ж будуть у тебе стручки? Та й яке то зерно з такого цвіту?
Фіялка каже:
Фасоля без стручків — не фасоля була-б. А з фіялки доволі запашного квіту.



ї, Ї.

Собор святої
Софії у Київі.

Україна наш рідний край.
Головне місто на Україні
Київ. У Київі собор святої
Софії і Лавра. Їду до Київа.

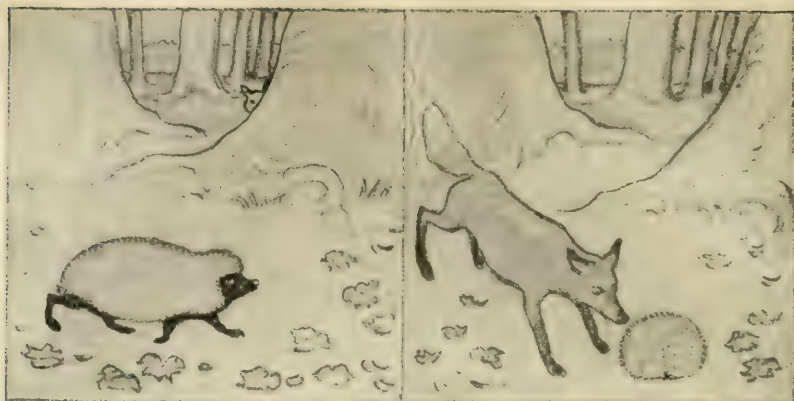




ю, Танцювали миші. Ю.

Танцювали миші у бабиній хижі. Стало бабі за танець. Зїли миші суханець.

Люблю тата, люблю маму, люблю всю родину. Люблю село наше рідне і всю Україну.



ї, ю. Ї, Ю.

Їжак і лисичка.

Біг їжак лісом і шукав, чого-б то попоїсти.
Надбігла лисичка.
Їжак сховався у свої колючки.
Лисичка почала обнюхувати їжака і каже:
Ах, який ти гарний! Але, чого ти заховався у свої остюки? Скинь ті колючки.
Їжак і каже:
Мене мої остюки боронять од ворогів.
Лисичка повертілась і побігла далі.
А їжак тоді пішов своїм шляхом.



Є. Кожний працює. Є.

Коваль у кузні молотом ле-
міш кує. Столяр збиває
скриню і стіл, гиблює піл.
Орач на поле з плугом іде —
скибу кладе. Кожний працює.
На руку дивися! До праці берися!



Дз, Дз.

Дзелень=дзінь!

Дзелень=дзінь! Дзелень=бім!
Загорівся кицин дім!
Дзелень=бум! Дзелень=бом!
Біжить курочка з відром,
біжить котик з помелом.
Дзелень=дзінь! Дзелень=бім!
Рятувати кицин дім!



Є, дз. **Вечір.** Є, Дз.

Сонце вже сховалось за високі гори. Тихо все дрімає: луг, діброва, бори. Дзвіночок там чути. Місяць в небі сяє. В лісочку маленький соловей співає. Вітрець повіває. Поточок шепоче. Яскраво вже сяють зорі серед ночи. Смерека заснула. Береза дрімає. Вівчар на сопілці сумно виграває.

Ми дзвіночки,
Лісові дзвіночки
Славим день.
Ми співаєм,
Дзвоном зустрічаєм:
День!
День.



щ. Дощик. Щ.

Показалася на небі хмарка.
Упали великі краплі дощу.
Пастушки стали співати:
„Іди, іди, дощику! Зварю тобі
борщику в поливянім горщику!"
Що хлопці не скінчили співати,
як дощик і перейшов. Що це?



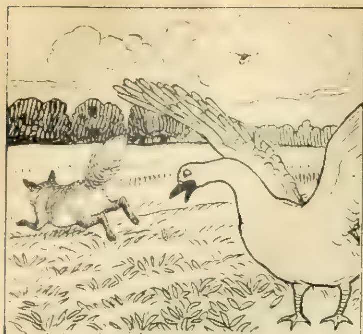
Щ, Щ.

Дайте ще!

Василько дістав од тітки, що була у їх в гостях, скілька солодких пиріжків. Його мама засоромилася, що він не подякував, і нагадала йому: Васильку, а як говориться, коли що дають?
Дайте ще! — відповів догадливий хлопчина.

Ледащо.

Що ти робив? Що ти діяв?
Чом ти жита не посіяв?
Посіяли добрі люди! А як вродить, то й нам буде.



дж, Дж.

Бджола і гуска.

Гуска знайшла бджолу. Хотіла її заклювати. А бджола проситься: Даруй життя. Я стану тобі у пригоді. Добре, каже гуска. Вона пустила бджолу і скубе далі траву. Аж біжить лисичка. Ой, не буде добре!

Але бджола до лисички ти
тільки у самий ніс жальце
ма! Та й полетіла...
А лисичка як скочить у луги.
Шукає за джерелом.
І слід за нею пропав!

Юрко.

Юрко веселий хлопчина.
Ходить до школи що днини.
У школі пильно вважає.
Пише всі вправи, читає.

Вже він навчився читати.
Тішаться батько і мати.
Юрчика люблять всі люди.
Учіться! Так і вам буде.



Дж, Дж.

Бджола і чміль.

Настала весна. Чміль вилетів з дупла. Він наївся свіжого меду з цвітів і дістав свою силу. Чмелик каже до бджоли:

Який я щасливий!

А бджола йому:

А мені ще далеко до щастя. Моя вощина ще пуста!

В-осени у бджоли повний вулік меду. Прилітає вона до чмелика і каже:

Тепер і я щаслива!

Лише мене, бджілко! Минуло моє щастя! Я вже вміраю з голоду.

Перша читанка.

Киця.

Кицю, кицю, де була? Що ти їла, що пила?

Я на річці була, там водичку пила...

А що їла — не скажу, тільки хвостик покажу.

Пташка.

Про що, пташко, нам співаєш пісню голосну?

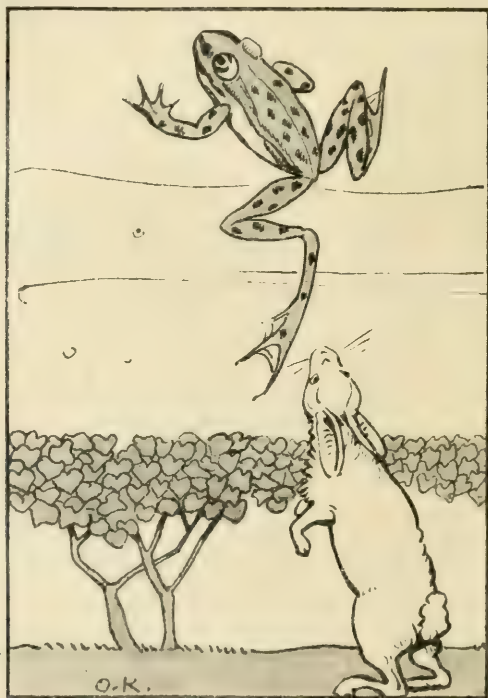
Я співаю всьому світу пісню про весну.

Про її квітки пахучі, про сади, гаї...

Раджу я і вам співати, дітоньки мої.

Зайчик і жабка.

Глянув зайчик на бузок
І угледів жабку.
Потихеньку підійшов,
Та й смикнув за лапку.



А зелена жабка: ква!
З жаху затрусилась.
Та з куща на землю — плиг!
Ледви не убилась.

Весна іде!

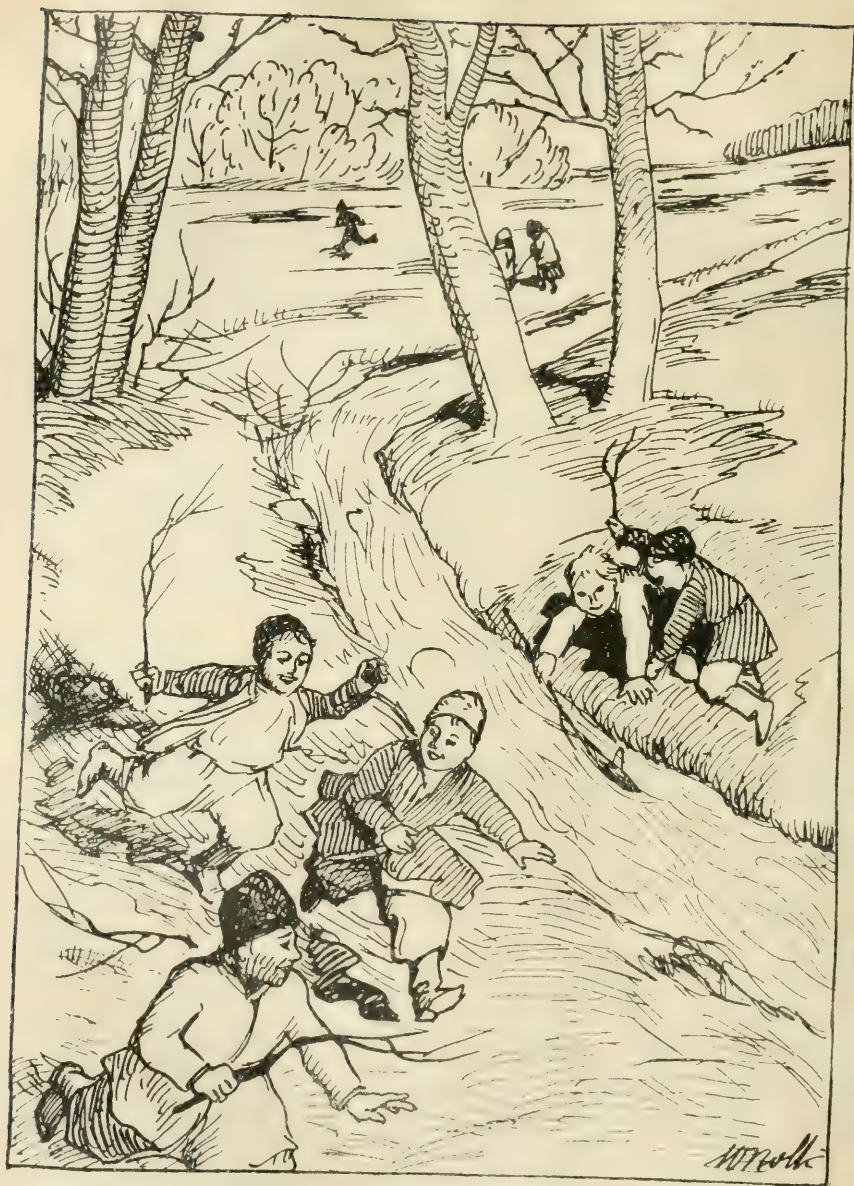
Весна іде! Вже тане сніг!
Дивись, струмок з гори побіг.
Шумить вода, ламає все.
Весна іде, тепло несе!

—

Шумить, гуде веселий гай.
Він гомонить:
Вставай, вставай!
Розтане сніг, зіма мине.
Земля кругом цвісти почне.
Дітей малих веселий рій по-
суне з хат на луг мерщій.

—

Радіє все, співае все:
Весна іде, тепло несе!



Школяр.

Під пахвою буквар. Хто то йде? Наш школяр. У руці оливець. Наш школяр молодець.

Тихо в школі сидів. Що питали — умів. І писав і числив, гарно вірш говорив . . .

То-ж веселий такий наш школярик малий. Знає — тато за то приголубить його.

Школа.

Вдарив дзвінок у школі. Діти збіраються, йдуть. Витерли чоботи перед порогом — входять.

Сідають тихо на лавки і ждуть. Увійшов учитель, почалась наука.

Учитель говорить, діти прислухаються пильно до кожного слова. Учитель питає, діти відповідають голосно й виразно.

Учитель пише на таблиці, діти списують у свої зшитки. Учитель показує малюнки, діти цікаво придивляються.



Учні читають, пишуть, рахують і співають гарних пісень.

Діти люблять школу й радо йдуть до неї.

Не забувають вдома ні книжки, ні зшитків, а ні пера — нічого. В школі треба мати все, що до науки потрібне.

Після науки спокійно розходяться додому.

Мак.

Ой на горі мак, мак,
А в долині так, так...
Маківочки, голубочки,
Зійдімося до купочки,
Обернімось так, так!

Які співаночки співаєте, дітоньки, коли забавляєтеся?

Прийшов Прокіп — налляв окріп. Прийшов Денис — налляв сім мис. Прийшов Тарас — ззів все за раз.

Ялинка.

Раз я взувся в чобітки, одягнувся в кожушинку, сам запрігся в саночки і поїхав по ялинку.



Ледви я зрубати встиг, ледви став ялинку брати, — як на мене

зайчик — плиг! Став ялинку однімати.



Я сюди, а він туди...

„Не віддам, — кричить, — ні защо! Ти ялинку посади, а тоді рубай, ледащо!“

—

„Не пущу і не проси! І цяцьками можна гратись! Порубаєте ліси, ніде буде і сховатись.



А у лісі скрізь — вовки і ведмеді і лисиці і ворони і граки і розбійниці синиці.“

—

Страшно стало.

„Ой пусти! Не держи мене за поли.



Бідний зайчику, прости! Я не буду більш ніколи!“

Низько, низько я зігнувсь. І ще нижче скинув шапку.



Зайчик весело всміхнувсь і подав сіреньку лапку.

Що росте в лісі?
Які звірі живуть у лісі?
Які птахи літають понад нашими полями?

Учися.

Учися, дитино, учися, рибчино!



Хай розум не спить, не дрімає. —
Невчений, як темний блукає.

Забава.

Як погода на дворі, вибігають школярі і бавляться по полях, по лугах і по лісах.



То плетуть собі вінки, то співають співанки.
То рівняються в рядки, наче справжні козаки.

*

Гей, нема, нема, як нам, молоденьким школярам! Перо й книжка — наша справа, по науці — забава.

Петрусь.

Наш Петрусь, щоб був здоров, палицю собі знайшов. Загнуздав — і кінь готовий.

„Бувай, брате, здоровий! Й ти, сестричко, прощай, бо я їду у гай, до зеленої діброви з товариством на лови!

А в діброві — хто то знає, що то мене там чекає? Ой чи зайчик, чи ведмідь? — Ти, конику, швидче їдь!“

Рябко.

Літом, як тепло та гарно, Рябко вивернеться й витягнеться й промовляє:

„На ката хата! На ката хата! Мені й так добре!“



А як прийде зіма, холод та лиха година, то Рябко тоді зігнеться, скрутиться та й каже:

„Коли-б мені хатонька — хоч манісінька, хоч манісінька, отакісінька!“

Рябко. Гривко. Сірко. Бурко . . .
Хто це такий „Мурко“?

Зіма. Сніг, мороз.

Весна. Трави, квітки.

Літо. Збіжжя. Пшениця, жито, ячмінь, овес. Льон.

Осінь. Картопля, кукурудза. Яблука, грушки, сливки.

Відважний Василь.

Гризлися вночі на дворі собаки. Василь лежить у хаті на ліжку та й каже:

„Гудж, гудж, гудж-га!“ . . .

А мама сміється:

„Який же-ж то ти, Василю, відважний!“

„І, — каже Василь, — я пішов би ще й до вікна!“

Ставок.

Там гай зелений похиливсь. Он із-за гаю виглядає ставок, неначе полотно.

А верби геть по-над ставком тихесенько

собі купають зелені віти.

Правда — рай?

Село. Через село пливе річка. По обох боках річки є хати. Хто там живе? Як називаються твої сусіди?

Край села невеличкий ставок. Що росте довкола ставка? Що живе в ставку?

Щука. Окунь. Карась. Рак.

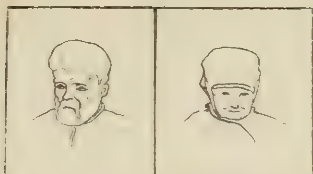
Вночі.

Йду я вночі понад став, аж там вовків повен став. Я вкляк, аж їх уже тільки пять. Стою, стою, — білий день, — дивлюсь — а то чорний пень.

Ріпка.

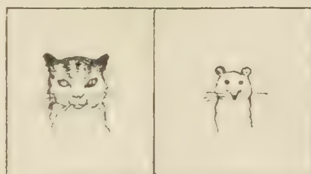
Був собі дід Андрушка. В нього була баба Марушка.

В баби була дочечка Мінка, а в дочки собачка Хвінка.

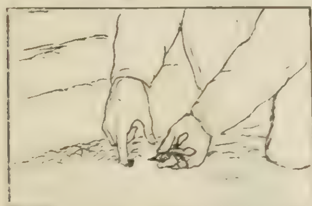


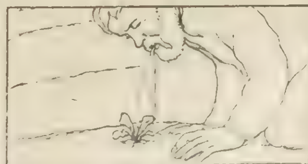


В собачки була товаришка киця Варварка, а в киці годованка мишка Сіроманка.



Раз весною взяв дід рискаль та мотику, скопав у городі грядку невелику. Гноєм її попринадив, грабель-





ками підгромадив. Зробив пальцем дірку та посадив ріпку.

Працював дід не марно. Зійшла ріпка гарно. Що-день ішов дід у город. Набірав води повен рот і свою ріпку підливав, їй до життя охоти додавав.



Росла дідова ріпка, росла! Зразу така, як мишка була; потому як кулак, — потому як буряк; потому як два; а на кінці така, як дідова голова!

Тішиться дід, аж не знає, де стати.

„Час, — каже, — нашу ріпку рвати!"

Пішов він у город — гуп, гуп! Узяв ріпку за зелений чуб. Тягне руками, уперся ногами, добуває сил усіх.



Сопе, як ковальський міх. Мучився увесь день, а ріпка сидить у землі, як пень.

Кличе дід бабу Марушку:

„Ходи бабусю, не лежи! Мені ріпку вирвати поможи!“

Пішли вони в город — гуп, гуп! Узяв дід ріпку за чуб, баба діда за плече — тягнуть, що аж піт тече!



Смикає дід ріпку за чівку, смикає баба діда за обшивку. Працюють руками, упіраються ногами. Промучились увесь день, а ріпка сидить у землі, як пень.

Кличе баба дочку Мінку:

„Ходи, доню, не біжи! Нам ріпку вирвати поможи!“

Пішли вони у город — гуп, гуп! Узяв дід ріпку за чуб, баба діда за сорочку, дочка бабу за торочку. Тягнуть руками, упіраються ногами. Промучились увесь день, а ріпка сидить у землі, як пень.



Кличе дочка собачку Хвінку:

„Ходи, Хвіночко, не біжи! Нам ріпку вирвати поможи!“

Пішли вони у город — гуп, гуп! Узяв дід ріпку за чуб, баба діда за



обшивку, дочка бабу за запаску, собачка дочку за спідничку. Тягнуть руками, упіраються ногами. Промучились увесь день, а ріпка сидить у землі, як пень.

—

Кличе собачка кицю Варварку:

„Ходи, Варварко, не лежи! Нам ріпку вирвати поможи!“

Пішли вони у город — гуп, гуп! Узяв дід ріпку за чуб, баба діда за сорочку, дочка бабу за торочку, собачка дочку за спідничку, киця

собачку за хвостик. Тягнуть руками і зубами, упіраються ногами. Про-



мучились увесь день, а ріпка сидить у землі, як пень.

Кличе киця мишку Сіроманку:

„Ходи, Сірочко, не біжи! Нам ріпку вирвати поможи!“

Пішли вони у город — гуп, гуп! Узяв дід ріпку за чуб, баба діда за сорочку, дочка бабу за торочку,



собачка дочку за спідничку, киця собачку за хвостик, мишка кицю за лапку. — Як потягли, як потягли, та й покотилися.

Упала ріпка на діда Андрушку, дід на бабу Марушку, баба на дочку



Мінку, дочка на собачку Хвінку, собачка на кицю Варварку, а мишка — шусть у шпарку.

Багач і старець.

Прийшов старець до багача та й просить хліба.

А багач тоді вареники їв та й каже:

„Іди! Я й сам хліба не маю. Не бачиш — вареники їм.“

Хатка.

Стоїть хатка, мов палатка. Соломяна в неї стріха. Причілочки у китицях, мальовані вікна. Жовта призьба коло хати, а хата біленька.

На подвіррі, як барвінок, трава зелененька. І садочок, як віночок, хатину квітчає.

У віконце з неба сонце в хату заглядає.

Моя рідна хата. Тут я побачив світ. Тут я живу із своєю мамою і з своїм татом. Дорога моя рідна хато!

Моє рідне село. Тут живе моя родина і мої родичі. Хожу до школи в своєму рідному селі.

Село. Хати. Школи. Церква. Крамниця.

Печу, печу хлібчик
Дітям на обідчик,
Печу, печу папку,
Всажу на лопатку —
Шусть у піч, шусть у піч!

Сон і дрімота.

Ой ходить сон коло вікон, а дрімота коло плота. Питається сон дрімоти: „Де будемо ночувати?" – „Де хатинка теплесенька, де дитинка малесенька".

Колисанка.

Спи, дитино, спи!
Очі зажмури.
Можеш, рибко, тихо спати,
Над тобою твоя мати
Шепче молитви.
Спи, дитино, спи.

Місто.

„Вберися гарно, поїдеш зо мною до міста!“ — сказав раз батько до свого сина Василя.

Як же-ж утішився Василь!

Всю дорогу розпитував батька: куди вони їдуть, коли заїдуть і де з кіньми стануть?

—

Приїхали... Дивиться Василь, аж там така височенна башта, що й верха їй не видно.

„Це ратуша, — каже батько, — а на башті годинник. Він видзвонює години, щоб усі люди в місті чули.

Площа довкола ратуші — це базар. Довкола базару високі будинки. Вздовж них



широкі хідники. Біля хідників ліхтарі.“

Василь ходив із батьком усюди. Роздивлявся на вікна в крамницях, що в них повно всячини: книжок, начиння, одіжи, забавок. Бачив школи і такі доми, де мешкають козаки... „Це казарми“ – пояснив йому батько.

По вулицях було гамірно. Їхали всякі вози й візки. Люди поспішно переходили з вулиці на вулицю. Иноді переїздив довжезний віз — без коней. Гонив сам на залізних рейках.

„Це трамвай“, — пояснив Василеві батько.

Василь дякував батькові дуже, що взяв його до міста.

Він оповідав своїм товаришам, як там цікаво жити. Але мамі сказав на вухо:

„У нашому селі краще“.

Загадка.

На вербі та на калині
Та на иншій деревині
На козацькую нараду
Зібралась чесна громада.

На гиллячках посідали
І гуртом всі міркували:
Куди-б краще їм подітись,
Щоб гарненько підживитись.

Старший каже: „У Данила
Зародила вишень сила;
Віє Прокіп на підсінні
Пізню гречку на насіння.

А Нечипір і Микита
У дяка молотять жито.
Скрізь, панове-товариство,
Є пожива нам корисна.

Молоді! Вас більша сила, —
Гайда в вишні до Данила;
Старших пустимо з пів-копи
На підсіння до Прокопа.

Всі-ж значніші і діди,
Хто зазнав уже біди,
Хто сам бив і кого бито
До дяка ходім на жито!"

. . . .

Хто-ж ті славні молодці?

Нащо?

„Цигане, чому ти хати не покриєш? Ади, всюди цюрить!"

„Та як тепер покривати, коли дощ іде.“
„Та тепер ні, але як погода?“
„Як погода? А тоді нащо?“

Річка.

За городом по долині,
Котить річка хвилі сині.
В ясних хвилях рибка грає,



З неба сонце заглядає.
Птах співає на гиллі,
І буяють мотилі.

Наша річка недалеко,
Не боюся тебе, спеко,
Скину одіж, в воду скочу,
З поту тіло обполощу.

Дитина і рибка.

Стоїть дитина над рікою. На рибку киває рукою: „Ой вилізь, рибонько, з води, до мене гратися ходи!“



А рибка каже:
„Годі, мила! Нам жити без води несила. Як ти граєшся у гаю, так я у хвилях гуляю.“

Як горобчик своїх родичів шукав.

Один пустун хлопчик витяг яєчко з горобячого гніздечка та й поклав у гніздечко пташки жовтобрюшки.

Висиділа жовтобрюшка діток. І дітки були сивенькі, з жовтенькими грудками, а чужий — сивенький з темно-рудою голівкою.

—

„Що за поганий такий?“ — дивувалася жовтобрюшка.

І дітки пищали: „Пі-і!“

А цей по-своєму: „Цвір! цвір!“

„Та це-ж горобець! — догадалася врешті пташка. — Це мені хтось підсунув горобяче яєчко!“

А проте годувала й доглядала чуже пташенятко, як і своїх.

—

Коли горобчик підріс і вбрався в пірря, тоді жовтобрюшка сказала йому:

„Ти не наш, ти чужий. Лети й шукай своїх родичів!“

„Де-ж мої родичі? Я не знаю,“ — відповів горобчик.

„А ти питай, — навчала жовто-брюшка: мова твоя доведе тебе.... Там, де одізвуться до тебе „цвір-цвірінь!“ там і твої родичі. Ми живемо в лісі, а твої родичі коло людей.“

І полетів горобчик шукати своїх родичів.

Прилетів на село та й сів на старе дуплясте дерево коло однієї хати.

„Чи не туть живуть мої родичі?“ ... Та й заглянув у дірку.

„Га!“ — сердито загакала йому звідтіль галка.

„Ні, це не мої родичі,“ — промовив горобчик і злетів з дерева на собачу будку.

„Цвір-цвірінь!“

Заглянув він у будку.

„Гав, гав-в!“ — відповів йому звідтіля собака.

„І це не мої родичі,“ — помислив горобчик і просунув голівку у свинячий саж.

„Рох, рох!“ — почулося звідтіля.

„І це не мої родичі,“ — сумно помислив горобчик і полетів до солом'яної стріхи хлівця.

„Чи не тут вони?“

А звідтіля чутно:

„Ме-е, Бе-е-е!“

„Ні, це також не мої родичі,“ — сумно-сумно помислив горобчик.

І зажурився зовсім горобчик, шукаючи своїх родичів та й залетів на

горище... Аж там сиділа кішка. Кинулася вона його ловити. Він од неї та з переляку залетів аж у хату. З хати почали його люди вигоняти. Він од них на двір, а з-на двору — на город. А на городі — й по тину й по опудалові й по грядках — метушаться пташки:

„Цвірінь!“

Що духу зацвірінькав наш горобчик їм:

„Цвір-цвірінь!“

„Цвір-цвірінь! Цвір!“ — відповіли пташки з усіх боків та так зацвірінькали, що наш горобчик аж трошки оглух був.

„Ось і знайшов! Ось де мої родичі!“

Дуже зрадів наш горобчик та почав і собі метушитися й цвірінькати в рідній громаді.

Рукавичка.

Ішов раз дід, та загубив рукавичку. От біжить мишка, улізла в ту рукавичку та й сидить.



А це скаче жаба та й каже:

„Хто, хто у цій рукавичці?“

„Мишка - шкряботушка. А ти хто?“

„Жабка - скрекотушка. Пусти й мене.“

„Іди.“

От біжить зайчик та й каже:

„Хто, хто у цій рукавичці?“

„Мишка-шкряботушка й жабка скрекотушка. А ти хто?“



„Зайчик-лапанчик. Пустіть і мене.“
„Іди.“

Коли це біжить лисичка:
„Хто, хто у цій рукавичці?“



„Мишка - шкряботушка, жабка-скрекотушка і зайчик-лапанчик. А ти хто?“

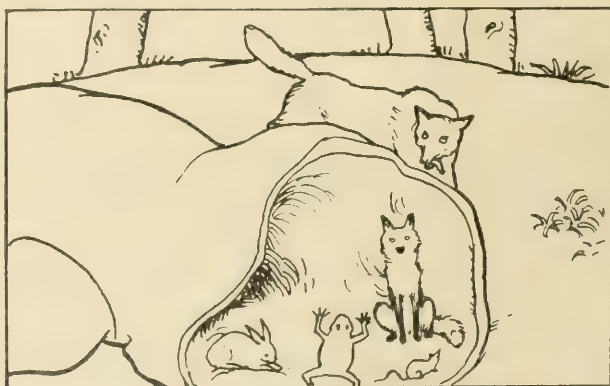
„Лисичка-сестричка. Пустіть і мене.“

„Іди.“

От вони сидять; біжить вовчик і питає:

„Хто, хто у цій рукавичці?“

„Мишка-шкряботушка, жабка-скрекотушка, зайчик-лапанчик, та сестричка-лисичка. А ти хто?“



„Вовчик-братік. Пустіть і мене.“

„Іди.“

Коли йде ведмідь, гуде і питається:

„Хто, хто у цій рукавичці?“

„Мишка-шкряботушка, жабка-скрекотушка, зайчик-лапанчик, ли-

сичка-сестричка і вовчик-братік. А ти хто?“

„Ведмідь-набрідь. Пустіть і мене в рукавичку.“



„Іди.“

От і той уліз.

—

Біжить кабан:

„Хро-хро-хро! хто, хто у цій рукавичці?“

„Мишка - шкряботушка, жабка-скрекотушка, зайчик-лапанчик, лисичка-сестричка, вовчик-братік і ведмідь-набрідь. А ти хто?“

„Кабан-іклан. Пустіть у рукавичку і мене.“

„Іди.“

От і той уліз, та й сидять.

Коли це іде стрілець; бачить, що



рукавичка ворушиться, — він як стрельне — аж там от-скільки шкур!

Орачі.

Ой не знала господиня, як на світі жити, та й наняла ведмедика за плугом ходити, а вовчика сіренького волики гонити, а зайчика-Степанчика та перед водити, а лисичку-корписочку обідать носити.

Як розсердився ведмедик, плуга поламав, а вовчичок сіресенький воли розігнав.

А зайчичок-Степанчичок у ліс поскакав, а лисичка-корписочка — у зелений гай.

Господиня молоденька — у великий жаль.

Загадка.

Вуха довгі, хвіст куценький,
Очка темні, сам сіренький,
В полі, в лісі пробуває,
Та й городів не минає,
Бо капусту любить їсти
На деревах кору гризти.

Хто це такий? . . . . . .

Ви собі робите!

„Бабонько! Їли ви обід так, як і я. А чому-ж за вами по одному снопові, а за мною по два?“

Так приговорював господар бабці, що найнялася у нього жати.

„Ба! — відповіла бабка, — бо ви, пане господарю, собі робите, а я вам!“

Тіштесь, діти!

Тіштесь, діти! Дав Бог жнива! Зародила збіжжя нива: жито, гречку і пшеницю. Буде хліб і паляниця. Буде каша й бараболя. А все, діти, з того поля.

Котеня, що забуло, як треба говорити.

Було колись мале котенятко.

Воно жило в тому самому домі, що й шестеро цуценяток. Розуміється, що вони дуже гарно що-дня гралися вкупі.

Аж одного ранку наше котеня було голодне. Але тільки-що хотіло про це сказати своїй пані, як поба-



чило, що забулось говорити по-котячому. Все, що киця казала, було: „Гав-гав“.

Бідне котеня бігало по всіх кім-



натах і дуже плакало. А далі вибігло в садок, де зустріло Добіна-коня.

„Бідне котенятко, чого ти плачеш? — спитав Добін.

„Бо я дуже їсти хочу, а забуло, як про це сказати. Тільки хочу сказати, що я голодне, зараз кажу: „Гав-гав“. А котенята не так кажуть, що вони голодні!“

„О! Я тебе зараз навчу, як це треба сказати. Кажи: „Гі-і-і-і!“ . . . . і тобі зараз дадуть їсти.“

„Ні, — відповіло котеня, — котенята не так просять їсти!“

Котенятко побігло далі, плачучи.

Аж зустріло Сиву, — корову.

„Бідна кицю, чого ти плачеш?“



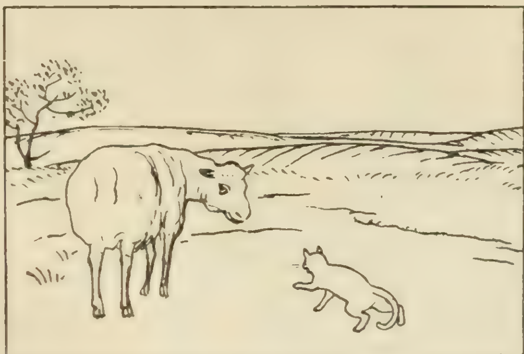
„Бо я забула, як треба просити, а я дуже голодна!“

„О! — сказала Сива, — це-ж дуже легко! Кажи: „Му-у! му-у!“ і тобі зараз дадуть їсти.“

„Ні, так корова просить їсти, а котенята не так просять!“

І побігла киця далі.

Вибігла киця в поле і дуже плакала.



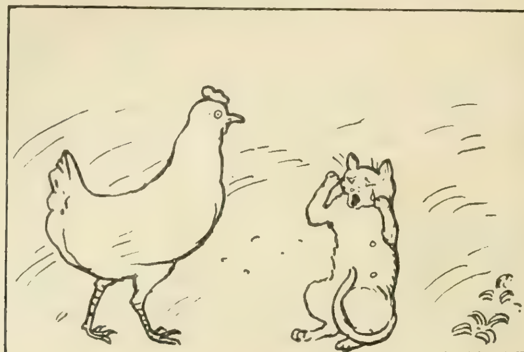
Аж її почула вівця і питає: „Котенятко бідне, чого-ж ти плачеш?“

А котеня й каже: „Я дуже голодне, а як прошу їсти, то кажу тільки: „Гав-гав“, а котенята не так кажуть, що вони голодні!“

„Певно, що не так. Та я тебе навчу, як треба казати. Ти кажи: „Ме-е-е, ме-е-е“ . . . і тобі тоді справді дадуть їсти!“

„Ні, овечечко, так вівця каже, що вона голодна, а киця каже не так!“

І побігло далі. Недалеко смітника котеня зустріло білу курку. Курка побачила, що котеня плаче, та й питає його: „Чого ти плачеш, кицю?“



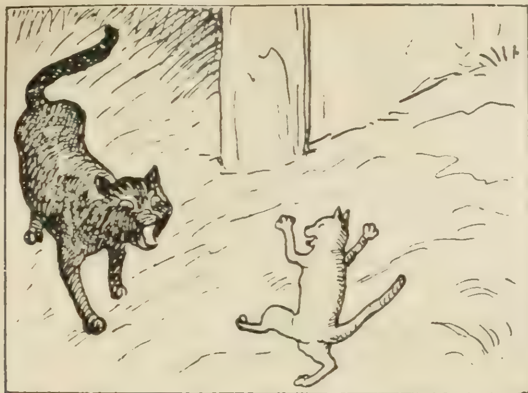
А киця каже: „Я дуже голодна, а забула, як про це сказати по-котячому, і тепер тільки кажу: „Гав-гав“. А не так котенята просять їсти!“

„Певно, певно, — каже курка, — але я тобі скажу. Ти кажи: „Куд-кудак!“ … то тебе й нагодують.“

„Ні, — каже котеня, — так курка каже, що хоче їсти, а котенята не так“ …

І вже мало котеня вбігти до клуні, як звідтіля вийшов сам чор-

ний кіт і обізвався: „А я тобі скажу, як котеня каже, що воно го-



лодне. Піди до своєї пані і скажи: „Няв, няв!“

„О, це то правда! — крикнуло котеня. — Так котенята просять їсти!“

І побігла киця весела до своєї



пані й каже: „Няв-няв!“ Аж злякалась дівчинка, що киця така голодна

й каже: „Бідна кицю, я-ж забула тобі їсти дати! А чому-ж ти мені не нагадала, що ти голодна?“

І маленька пані принесла своїй киці мисочку молочка. Котенятко випило те молочко і вже не забувало, як треба просити їсти.

Хлібець.

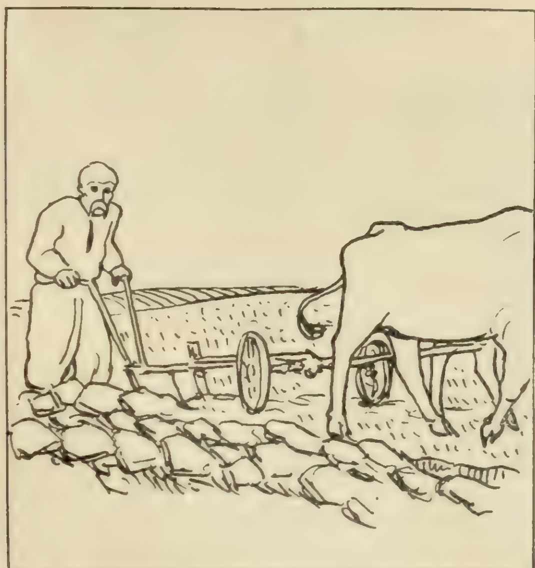
„Хлібець, хлібець питльований!“ — весело кличуть діти, аж радість в оці світить.



А чи чули ви, дітоньки, скільки пішло роботоньки, поки той хліб удався, до ваших рук дістався?

Орач.

Найперше плуг стерню орав, при скибі скибу рівно клав, а борона ходила, ті



скиби скородила. Господар зерно в землю кинув в щасливу годину.

То зерно вкорінилося, зійшло й зазеленилося. Дощі перепадали. Пшеницю підли-

вали. І виросла пшениця та, мов очерет буйна, густа. Аж подивитись мило, так поле зародило.

Жнива.

Прийшли жнива.

„Коси, коса, поки не висохла роса!“



Гей, ви женці, жніть живо, бо гарне у нас жниво!

Ой жнуть женці. Серпи блищать. На полі скрізь снопи лежать. Снопи зложили в копи. За тиждень — гей! до шопи.

А в клуні ціпом: грим і грим! Встеливсь тік зерном золотим. Гей зерно-ж бо то, зерно! Не буде в нас мізерно!

З млина до печи.

Почув це млин над річкою.

Він став гудіти нічкою, він став гудіти в днину, молоти без упину.

Змолов муку білесеньку, питльовану, дрібнесеньку. — А як пекла хліб мати, — не треба вам казати.

Так знайте, діти, скільки муки, поки дістався вам хліб



у руки. Це праця неабияка! Важка це праця рільника!

Загадки.

Ріжуть мене ножакою
І бють мене ломакою,
За те мене отак гублять,
Що всі мене дуже люблять.

Стукотить,
Грюкотить,
Як сто коней біжить . . .
    Треба стати,
    Погадати,
    Що тим коням їсти дати.

Косарі.

Косили два косарі: батько й син.

„Ой, – каже батько, – як же ми мало вкосили!“

„Е, – каже син, – ви старі, я молодий. Кому-ж тут було косити?“

Але сіли вони полуднувати.

„Йой, – каже батько, – як же ми багато ззіли!“

„Ей, – відказує син, – ви хлоп і я хлоп. Хіба-ж не було кому?“

Іменини.

Весняний день минав чудово!
Ведмідь ліг в лісі близь пенька
І там попав він випадково
На іменини до жука.



Гостей посходилось до лиха
І не вночі, а серед дня!
Сидить на покуті жучиха,
А поруч жук і жученя.





Немов не бачивши ніколи,
Комахи сало, хліб тягли,
Бабки-ж, метелики і бджоли
Лише солодкий мед пили.

Сіренький вовк узяв горщатко
І випив борщ на підпитку.
Сміялись всі, а жученятко
На скрипці грало на пеньку.



Ведмідь старий згадав минуле,
З жуком пустився у танок,
А потім всі лягли й поснули
На свіжім килимі з квіток.



Що росте?

Дуб. Бук. Граб. Береза. Осика. Вільха. — Листові дерева.

Сосна. Смерека. Кедрина. Модрина. — Чатинні дерева.

Ліщина. Терен. Глід. Бузина. Калина. — Кущі.

Малина. Ожина. Суниці.

Губи. Гриби.

Мох. Трави. Папороть. Квіти.

Чи є у нас ліс? Які дерева, кущі, ягоди і гриби ростуть у нас?

Принесіть завтра до школи всяких квіток!

Що живе?

Корова. Кінь. Вівця. Коза. Свиня.

Вовк. Лис. Ведмідь. Кабан.

Горобець. Синиця. Соловій. Жайворонок. Щиглик. Бузьок (чорногуз, лелека, бусол). Чапля. Яструб. Чайка.

Курка. Гуска. Качка. Индик. . . Що ще? . . .

Загадка.

Що то за тварина,
Хитрая звірина,
Ген лісом біжить?

А ну, лиш, пізнайте,
Як звуть — відгадайте
Та й мені скажіть!

Мордочка гостренька,
Суконька жовтенька,
Хвіст — як помело!

Як би не ця пані
У жовтому вбранні,
Скільки-б то було
Курчат, гусеняток,
Качат, индичаток
У дворі у нас!

Отже як назнала —
Всіх повитягала
За короткий час.

Лис у капкані.

Ха-ха, ха-ха, гі-гі-гі!
Зловивсь лис у капкані.
Качки, кури, голубята,
Тіштесь, смійтесь, гі-гі-гі!
Злодій-лис у капкані.

Ой-ой! Вирвавсь — утікайте!
Тепер в його страшна злість,
Кого зловить — того ззість.

Вовк, коза і капуста.

Ніс один чоловік вовка, козу і капусту.

А як прийшов до кладки, не міг усього перенести.

Думає:

Як лишу вовка з козою, а капусту понесу, то вовк іззість козу.

Як лишу капусту з козою, то коза іззість капусту.

—

І він лишив вовка з капустою, а козу поніс на той бік. Вовк капусти не їсть, тому застав обоє.

Тоді вернувся, взяв капусту, та й поніс туди, де була коза.

Як вертався по вовка, взяв козу з собою. Лишив її там, де був вовк, а вовка переніс і оставив з капустою.

Тоді вернувся по козу і так усіх переніс.

—

Війна грибів з жуками.

Залунав у лісі крик:
То надумав Боровик
Всі гриби у гурт зібрати
І жуків повоювати.



Посилає посланців:
„Звіть грибів зо всіх кінців;
В сурми грайте та гукайте, —
На війну грибів скликайте!“

Як почули те опеньки,
Стали гірко голосити:
„Наші ніженьки тоненькі . . .
Де нам зброю вже носити!



Обізвались печерички,
Прехороші молодички:
„Наше діло — сторона;
Не про нас ота війна!“



А синенькі маслюки,
Недотепні вояки,

Загули: — „Та це-ж напасть!
Нам добра війна не дасть!“

Як почули синегубці,
Що сиділи нишком вкупці,
На гінців давай свариться:
„Геть тікайте, одчепіться!“



Ззівши облизня, гінці
В инші кинулись кінці,
Кличуть військо з-під пеньків,
Щоб повстало на жуків.

Перші збіглись гірчаки.
„Добре, — кажуть, — ми такі,
Що коли вже так годиться,
До загину будем биться!“

А рижки й собі завзяті:
„Де-ж той ворог наш проклятий?
А ну, дай сюди його!
Ми такі, що ого-го!“

Як почули ковпаки,
Стисли шаблі в кулаки,
Шапки вгору, вуса вниз:
„Лютий враже, стережись!“ . . .



Військо добре назбірали,
Мухоморів в санітари
Разом всіх попризначали:
Мухомори-ж знають чари . . .

Все для війська доставляти
Погодились сироїжки:
Сироїжки мусять знати
Всі стежки і всі доріжки . . .

Закортіло й гадючкам —
Тим поганим смердючкам:
„На війну і нас візьми —
Чатувати будем ми . . .“



Ось зійшлись гриби з жуками
Шпарко бились з ворогами . . .
Знищили-б жуків усіх,
Та зненацька стався гріх:



Боровик не доглядівся —
За пеньочок зачепився,
Головою сторч упав.
І в гарячий борщ попав . . .

Загадка.

Я маленька, чепурненька,
Крильця гарні маю,
Люблю тепло, люблю сонце,
Скрізь собі літаю.

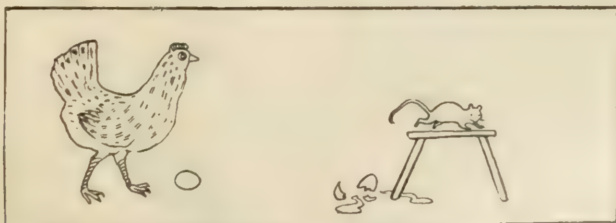
І у хаті, і на дворі, —
Знайдеш мене всюди.
Та не знаю, за що мене
Незлюбили люди.

Тільки сяду на обличчя —
Зараз проганяють.
Тільки встромлю носа в їжу —
Зараз тяжко лають.

Хто я? . . . .

Дід і баба.

Як жив собі дід та баба та була в їх курочка ряба. Знесла та курочка яєчко. Яєчко



не простеньке — золотеньке. Дід бив, бив — не розбив. Баба била, била — не розбила. Бігла мишка, хвостиком махнула. Яєчко упало

й розбилось. Дід плаче, баба плаче, курочка кудкудаче, а ворітця скрипочуть.

Прилетіла сорока та й питається у ворітець:

„Ворітця, ворітця, чого ви скрипочете?“

Ворітця й кажуть:

„Як би ти знала, то-б на собі піррячко обірвала.“

„Як?“

„А так:

Як жив собі дід та баба та була в їх курочка ряба. Знесла та курочка яєчко. Яєчко не простеньке — золотеньке. Дід бив, бив — не розбив. Баба била, била — не розбила. Бігла мишка, хвостиком махнула. Яєчко впало й розбилось. Дід плаче, баба плаче, курочка кудкудаче, а ворітця скрипочуть.“



Сорока й обірвала на собі піррячко та й сіла на дубочка.

А дубочок питається:

„Нащо ти, сороко, на собі піррячко обірвала?“

„Е, як би ти знав, то-б на собі гиллячко опустив і листячко обірвав!“

„Як?“

„А так:

Як жив собі дід та баба та була в їх курочка ряба. Знесла та курочка яєчко. Яєчко не простеньке — золотеньке. Дід бив, бив — не розбив. Баба била, била — не роз-

била. Бігла мишка, махнула хвостиком. Яєчко впало й розбилось. Дід плаче, баба плаче, курочка кудкудаче, а ворітця скрипочуть.“

Дубок і опустив гиллячко і листячко на ньому обсипалось.

Пасся баранець під дубком і питається:



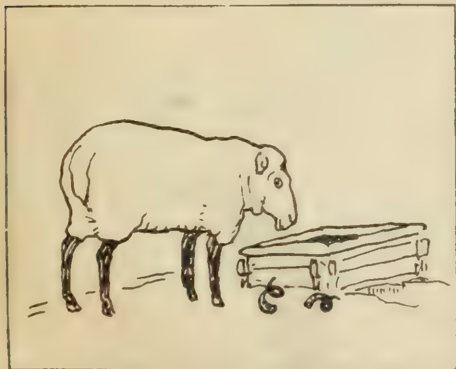
„Дубочку, дубочку, нащо ти на собі гиллячко опустив?“

„Е, як би ти знав, то-б і ріжки позбивав!“

„Як?“

„А так:

Як жив собі дід і баба та була в їх курочка ряба. Знесла та курочка яєчко. Яєчко не простеньке — золотеньке. Дід бив, бив — не розбив. Баба била, била — не розбила. Бігла мишка, хвостиком махнула. Яєчко впало й розбилось. Дід плаче, баба плаче, курочка кудкудаче, а ворітця скрипочуть.“



От баранець і позбивав на собі ріжки та й пішов до криниці пити води.

А криниця й питається:

„Баранець, баранець, нащо ти собі ріжки позбивав?“

„Е, як би ти знала, то-б і замурувалась!“

„Як?“

„А так:

Як жив собі дід та баба та була в їх курочка ряба. Знесла та курочка яєчко. Яєчко не простеньке — золотеньке. Дід бив, бив — не розбив. Баба била, била — не розбила. Бігла мишка, хвостиком махнула. Яєчко впало й розбилось. Дід плаче, баба плаче, курочка кудкудаче, а ворітця скрипочуть.“

От криниця й замурувалась.

Прийшла дівчина воду брати до криниці — аж криниця замурована. Дівчина питається:



„Криничко, криничко, чого ти замурувалась?“

„Е, як би ти знала, то-б і відра побила!“

„Як?“

„А так:

Як жив собі дід та баба та була в їх курочка ряба. Знесла та курочка яєчко. Яєчко не простеньке — золотеньке. Дід бив, бив — не розбив. Баба била, била — не розбила, Бігла мишка, хвостиком махнула. Яєчко впало й розбилось. Дід плаче, баба плаче, курочка кудкудаче, а ворітця скрипочуть.“

Дівчина й побила відра. Сіла та й плаче.

Квітки і діти.

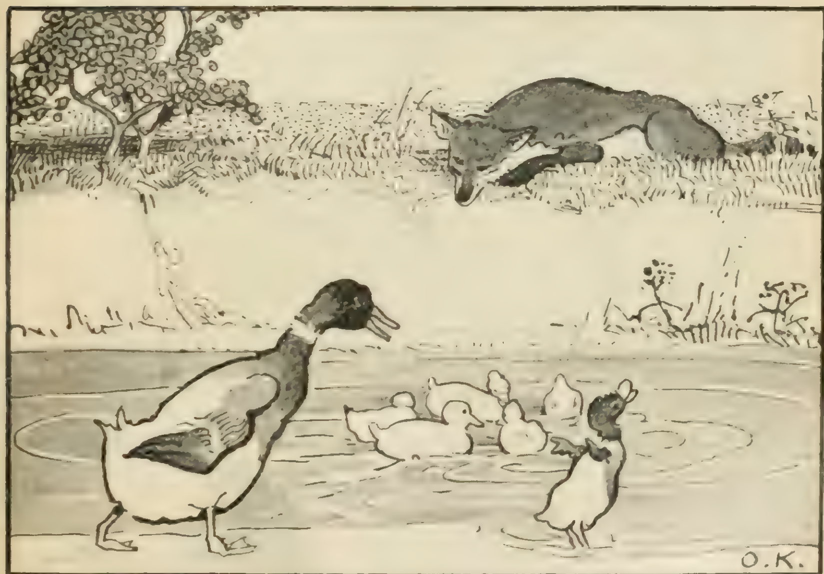
Любо та гарно всім нам на полі. Всі ми зростаєм в полі на волі.

Дощик нас поїть, поле годує, сонце пригріє і поцілує . . .

А за горою вбогі є хати. У них голодних діток багато.

Хто їх голубить, хто поцілує? Бідних сиріток хто нагодує? . . .

Качечка.



Ой, качечко, поведи
Каченяток до води.

Хай рясочки покоштують,
Хай рибкою поласують,
Ой, качечко, поведи.

Як лисичка прибіжить,
Загавкає, заскавчить,
Застукає ніженьками,
Заклацає зубоньками,
Як лисичка прибіжить...

Ой, качечко, не іди
На пісочок із води,
Щоб лисичка не піймала,
Каченяток не забрала!...
Ой на берег не іди!

Хай ніженьки тупотять,
Хай зубоньки цокотять!
Як виростуть каченята,
Піднімуться на крильцята
Та й до дому полетять.

Маленька рибка.

Жила-була в одній річці маленька рибка. Плавала вона цілісінький день між камінням під водою, підпливала до берегів, хлюпалася між корінням старої верби, що росла на березі, запливала навіть у тихі затоки. І жилося рибці дуже весело в рідній річці.

„Ой, дивися, не запливай далеко! — почне иноді бурчати її стара родичка, — багато у нас, маленьких рибок, ворогів усяких. Ще як-раз попадеш зубатій щуці на обід, або на гачок рибалці, а то й у сітку... Люди ще хитріші за наших щук, що не вигадають, щоб нас зловити."

—

Слухає маленька рибка ці оповідання, а самій так і кортить поплисти далеко кудись.

„Якось то пропливу, буду плисти обережно, ні за що в світі не попадуся ні щуці, а ні рибалкам."

Пливе рибка, на всі боки роздивляється й назад частенко оглядається, нічого, здається, нема.

—

Ось пливуть ніби в воді якісь нитки, чи трава, так це-ж штука не страшна.

Тільки-ж що це?

Чує рибка, що щось обхопило її і тягне вгору. Не встигла вона й з розумом зібратися, як опинилася на березі під горячим сонцем.

—

Дивиться, а недалечко від неї тріпається велика щука, там рак заплутався, а там окуні, карасі бються і навіть жабка ворушиться там: усіх захопили рибалки в сітку.

„Ну, — думає наша рибка, — піймалася я тепер, погано мені буде!“

—

Пороззявлювали риби роти, задихаються на гарячому піску, без води, одна тільки жабка не сумує:

„Мене все одно назад викинуть: це вас риб тільки варять, а я рибалкам не потрібна!“

І справді стали рибалки лов розбірати й викинули жабку в воду, навіть розсердилися:

„Теж лізе, ніби й вона риба!“

Підняли рибалки й нашу маленьку рибку, подивились:

„Маленька ще вона, хай підросте!“ — сказали й кинули її в воду.

Дуже зраділа рибка, не сподівалася вже рідну річку бачити. Приплила додому й оповідає своїй старій родичці, що з нею трапилося.

„Добре, — каже, — що я маленька, а то-б не викинули мене назад рибалки.“

А стара риба тільки зітхнула:

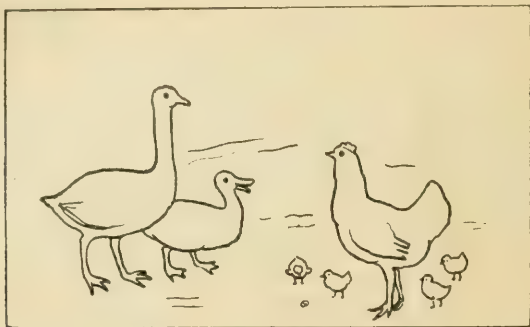
„Тепер то добре, а в другий раз і погано може бути: зубатій щуці тебе маленьку лекше проковтнути.“

Червона курочка.

Ходила червона курочка по дворі і водила за собою своїх курчаток.

Знайшла вона пшеничне зернятко.

„Хто посадить зернятко?“ — вона спитала.



„Не я“, — сказала гуска.

„Не я“, — сказала качечка.

„То я його посаджу“, — відповіла курочка і посадила зернятко.

—

Як пшениця поспіла, вона спитала:

„Хто повезе зерно до млина?“

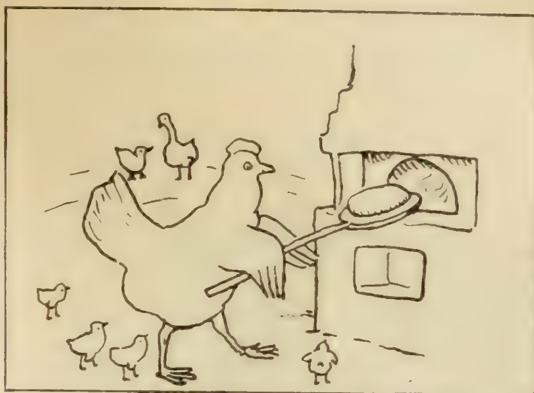
„Не я“, — сказала гуска.

„Не я“, — сказала качечка.

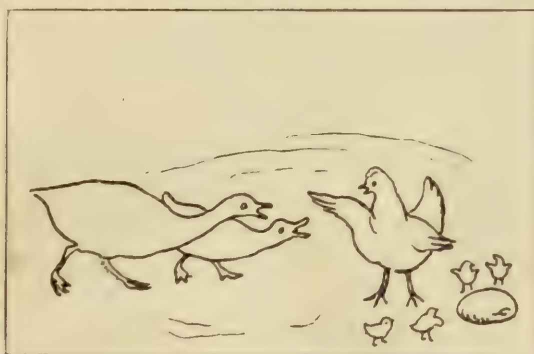
„То я повезу“, — сказала курочка і повезла.

Привезла курочка з млина борошно та й питає:

„Хто спече хліб із цього борошна?“



„Не я“, — сказала гуска.
„Не я“, — сказала качечка.



„То я спечу“, — сказала курочка і спекла хліб.

Як хліб був готовий, то знов спитала курочка:

„А хто буде цей хліб їсти?“

„Я“, — сказала гуска.

„Я“, — сказала качечка.

„Ні, бо я вам, ледачим, не дам. Я сама його ззім.“

І покликала своїх діток помагати.

Що маю?

Маю очі, віконця. Бачу ними світло сонця. Бачу хату, ліс і ниви. Ах! Який же я щасливий!

Маю вуха. Ними чую соловейка і зозулю.

Чую кожне слово, нене, що промовиш ти до мене.

Уста мої, – як малина. Балакати можу ними. Але перше все розважу, чи дурниці я не скажу.

Маю серце. Ним кохаю я тебе, мій рідний краю!

Як колись великий буду,
боронити тебе буду.

Наш край.

Івась був хорий і не виходив із хати.

Сидів край вікна і дивився. Бачив подвірря, стайню, стодолу і сад.

„Тату, що там є за нашим садом?“

„Поля, ліси, толоки.“

„А далі?“

„Далі йдуть знов села, міста і містечка.“

„А далі?“

„Далі є Київ і Харків, найбільші міста України. У них є найвищі наші школи і всякі товариства.

а А, б Б, в В, г Г, ґ Ґ,
д Д, е Е, є Є, ж Ж,
з З, и И, і І, ї Ї, й Й,
к К, л Л, м М, н Н, о О,
п П, р Р, с С, т Т, у У,
ф Ф, х Х, ц Ц, ч Ч,
ш Ш, щ Щ, ь, ю Ю, я Я.

а А,	б Б,	в В,	г Г,	ґ Ґ,
д Д,	е Е,	є Є,	ж Ж,	з З,
и И,	і І,	ї Ї,	й Й,	к К,
л Л,	м М,	н Н,	о О,	п П,
р Р,	с С,	т Т,	у У,	ф Ф,
х Х,	ц Ц,	ч Ч,	ш Ш,	щ Щ,
	ь,	ю Ю,	я Я.	

Шкільні книжки.

Видавництва „Земля“.

1. Антін Крушельницький: **Граматка (Буквар) і перша читанка** (з малюнками в трьох барвах), для першого року науки.
2. Антін Крушельницький: **Друга читанка** (з малюнками) для другого року науки.
3. Антін Крушельницький: **Третя читанка** (з малюнками) для третього року науки.
4. Антін Крушельницький: **Пята читанка** (з малюнками) для пятого року науки.
5. Антін Крушельницький: **Шоста читанка** (з малюнками) для шостого року науки.
6. Антін Крушельницький: **Сьома читанка** для сьомого року науки.
7. Антін Крушельницький: **Восьма читанка** для восьмого року науки.
8. Антін Крушельницький: **Вибір з українського народного письменства** I том (1798—1876).
9. Антін Крушельницький: **Вибір з українського народного письменства** II том (1876—1920).
10. Спиридон Черкасенко: **Початок**, граматка до науки читання й письма.
11. Спиридон Черкасенко: **Рідна школа**, читанка друга.
12. Спиридон Черкасенко: **Рідна школа**, читанка третя.
13. Спиридон Черкасенко: **Рідна школа**, читанка четверта.

14, 15. Спиридон Черкасенко: **Короткий Курс правопису.** I і II частина.

16. Др. Степан Рудницький: **Основи землезнання**, I том, Початкова ґеоґрафія, для середніх шкіл.
17. Др. Степан Рудницький: **Основи землезнання**, II том, Ґеоґрафія Европи.
18. Др. Степан Рудницький: **Основи землезнання**, III том, Ґеоґрафія поза-европейських країн.
19. Др. Степан Рудницький: **Основи землезнання**, IV том, Загальна ґеоґрафія.
20. Іван Фещенко-Чопівський: **Економична ґеоґрафія України.**
